

EDITORIAL

Manlimbasog sa malisud nga pakigbisog, saulugon ang ika-53 katuigan sa Partido

Nanawagan ang Partido sa liboan ka myembro niini, sa mga Pulang mangugubat sa Bagong Hukbong Bayan (BHB), mga aktibista ug rebolusyonaryong masa tanang bahin sa nasud ug sa lain-laing bahin sa kalibutan nga saulugon niining bulana ang ika-53 nga anibersaryo sa pagkatukod sa Partido Komunista ng Pilipinas (PKP). Atong saulugon ang nakab-ot nga mga kadaugan ug mokutlo ug mga pagtulun-an gikan sa mga kapakyasan, samtang labaw pang nagpakalig-on aron atubangon ang mga sakripisyo sa pag-asdang sa malisud nga pakigbisog aron panalipdan ang kaayuhan ug interes sa katawhan ug iasdang ang tinguhang ilingkawas ang katawhan gikan sa imperyalismo ug tiraniya.

Nganong saulugon ang anibersaryo sa Partido? Tungod kay ang Partido ug ang ginapangulohan niining demokratikong rebolusyon sa katawhan mirepresentar sa paglaum sa minilyong Pilipino nga napul-an na sa dunot nga nagharing sistema nga adlaw-adlawng nagpaantus kanila. Taliwala sa bangis nga tiranya, ang rebolusyon nagsilbing iwag nga naghatag-kahayag sa mga mamumuo ug mag-uuma, mga petiburges nga intelektwal, kababayan-an, mga magtutudlo, nars, ordinaryong empleyado, mga drayber, ordinaryong pro-

pesyunal ug mga adunay ubos nga kita, mga myembro sa komunidad sa LGBT+, mga walay trabaho pareho sa kasyudaran ug kabanikanhan, ug uban pang dinaugdaug ug pinahismulang hut-ong ug sektor.

Ginapadasigan sila sa Partido ug sa programa niini alang sa demokrasya sa katawhan ug sosyalismo nga mag-organisa, molihok ug makigbisog alang sa tinuod nga kausaban—aron bag-ohon ang halos usa ka siglo nang semikoloniyal ug semipyudal nga sistemang ginaharian sa mga imperyalista, dagkung burgesya-kumprador, dag-

kung agalong yutaan ug ilang armadong mga maton. Sa Partido, buhi ang paglaum nga makab-ot na sa katawhan ang pipila ka siglo na nilang pangandoy nga nasudnong kagawasan.

Unsa ang pagasaulugon sa anibersaryo sa Partido? Daghan kita ang angayang saulugon sa umaabot nga anibersaryo sa PKP. Saulugon nato kung paunsa mikusog ug milipang ang Partido nga adunay liboan ka kadre ug myembro ug lalum nga nakaugat ug nangulo sa minilyong katawhan gikan sa pipila ka rebolusyonaryong proletaryado lang kanhi.

Atong saulugon ang pagtukod sa Partido sa BHB, nga nagsilbing armas sa masa batok sa pasistang terorismo sa nagharing mga hut-ong. Atong saulugon ang pagtinabangay sa masang mag-uuma ug hukbong bayan, ug ang nakab-ot nilang dagku ug gagmayng kadaugan sa pag-asdang sa rebolusyong agraryo sa milabayang lima ka dekada kauban ang Partido ug BHB.

Atong saulugon ang pagtukod sa mga organo sa pulitikanhong gahum, ang binhi sa ilang bag-ong demokratikong gubyrno. Ilalum niini, direktang natagamtam ang tinuod nga demokrasya, dili sama sa mini nga demokrasya sa reaksyunaryong pulitika ug mga eleksyon, kung asa naghari ang kwarta, pagpanglimbong, kabangis ug pagpanglingla.

Atong saulugon ang pagpundar sa bag-ong sistemang pang-ekonomiya pinaagi sa pagtapos sa pyudal nga pagpahimulos sa mga agalong yutaan ngadto sa mga mag-uuma ug paggiya sa masa sa mga sistema sa hunglusa aron ipataas ang produktibidad ug kita. Saulugon ang pagdepensa sa kinaiyahan batok sa mga tigpangawkaw nga nasilutan ug napalayas. Saulugon ang minilyong nakatagamtam sa serbisyong pang-edukasyon, panglawas ug pang-ekonomiya sa gubyrno sa katawhan. Atong saulugon ang bahandianong rebolusyonaryong kultura nga nagasalamin sa ilang nasudnon ug demokratikong kawsa.

Atong saulugon kung paunsa pinaagi sa giya ug inspirasyon sa Partido natukod ug ginatukod ang mga un-

yon, mga kahugpungan sa mag-uuma, mga konseho ug grupong estudyante, ug uban pang porma sa organisasyon aron ipakigbisog ug panalipdan ang interes sa mga dinaugdaug, alang sa tinuod nga reporma sa yuta, mas taas nga suhulan, kasiguruhan sa trabaho, katungod sa pabalay, edukasyon, sa gawasnong pagpamahayag, ug uban pang batakang sibil, pulitikanhon ug sosyo-ekonomikanhong katungod.

Karung tuiga, saulugon nato ang mabayanihong pagsukol sa katawhan sa teroristang atake sa estado, kung paunsa mibarog sila alang sa ilang mga katungod ug kung paunsa nila gipakita ang ilang determinasyon atubangan sa brutal nga mga pagpatay ug kaylap nga paglapas sa reaksyunaryong mga pwersa sa estado sa tawhanong katungod.

Atong saulugon kung paunsa hangtud karun gipakyas sa Partido ug sa rebolusyon si Duterte ug iyang armadong mga alipures sa ilang tinuig nga deklarasyong puuhon ang Partido ug BHB. Nagpabiling lig-on, kusgan ug nagaabante ang Partido ug ang armadong rebolusyon.

Atong saulugon ang padayon nga

pagdaghan sa mga kadre sa Partido, mga Pulang mangugubat sa BHB, ug mga aktibista sa National Democratic Front of the Philippines (NDFP). Atubangan sa brutal nga kamatuuran sa tiranya ni Duterte, nakakat-on silang mosukol ug mosampa sa demokratikong rebolusyon sa katawhan.

Atong saulugon ang kalibutanong proletaryado ug anti-imperyalistang panaghiusa—ang internasyunal nga lambigitay sa tanang pwersang nakigbisog alang sa nasudnon ug katilingbanong paglingkawas. Usa lamang ang PKP ug ang rebolusyong Pilipino sa labing daghang rebolusyonaryong kalihukan sa lain-laing bahin sa kalibutan nga nakigbisog sa batok sa imperyalistang halimaw ug sa tanang pwersang madaugdaugon ug reaksyunaryo.

Asa ipahigayon ang mga selebrasyon sa ika-53 nga anibersaryo sa Partido? Ipahigayon ang mga selebrasyon sa anibersaryo sa Partido asaman adunay sanga sa Partido, yunit sa Partido ug mga balangay sa rebolusyonaryong pangmasang organisasyon: sa mga pabrika, mga pantalan, mga upisina ug uban pang pabrika, sa komunidad sa mga kabus, sulod sa mga balay, sa mga kampus, mga ospital, sa han-ay sa mga komunidad sa migranteng Pilipino sa gawas sa nasud, ug syempre, sa mga sonang gerilya ug baseng erya sa mga komunidad sa kabanikanhan ug sa mga kampo sa BHB sa mga kabukiran.

Ipahigayon ang gagmay ug dagkung tigum ug asembliya. Siguruhong buta ug bungol ang kaaway sa mga palakpak ug pagsadya sa katawhan. Pakyason ang mga planong pakana ni Duterte ug sa AFP nga pugngan ang mga pagsaulog ug mga panagtapok.

Sa Disyembre 26, ginaawhag ang tanang kadre ug myembro sa PKP nga iladlad ug ipataas ang atong pulang bandila, parangalan ang mga bayani ug subling palig-onon ang panumpa nga alagaran ang proletaryado ug katawhan, nga himuon ang gikinahanglang mga sakripisyo, patigbabawan ang tanang babag, ug ias-dang ang demokratikong rebolusyon sa katawhan hangtud sa kadaugan. **AB**

 <p>Bolyum LII Ihap 23 Disyembre 7, 2021</p> <hr/> <p>Ang Ang Bayan ginapagawas sa pinulongang Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray, Ingles ug Espanyol. Nagadawat ang Ang Bayan og mga kontribusyon sa porma sa mga artikulo ug balita. Ginaawhag usab ang mga tigbasa nga magpadangat og mga puna ug rekomendasyon sa pagpalambo sa atong mantalaan.</p> <p> @cpp_angbayan fb.com/editorsofAB cppinformationbureau@gmail.com </p>	<h2 style="text-decoration: underline;">Unod</h2> <p>Editorial: Manlimbasog sa malisud nga pakigbisog, saulugon ang ika-53 nga katuigan sa Partido 1</p> <p>Mga reyd, gilunsad sa BHB sa Negros Trabaho, Katungod, Kagawasa! 3</p> <p>Mga protesta 3</p> <p>Perwisyonang mga pasurender sa Sorsogon 4</p> <p>Mga apo sa balaod militar: #MarcosNoHero 5</p> <p>Palas-anon sa mga mag-uuma sa tabako ₱66.45-milyong pondong tabako, gikurakot 7</p> <p>Teror sa ere, teror sa yuta 8</p> <p>Kaso batok sa 17 ka aktibista, gibasura 8</p> <p>Protesta sa mag-uuma sa Cagayan Valley 8</p> <p>Sa mubong pagkasulti 9</p> <p>Mga protesta sa tibuok kalibutan sa 2021 10</p>
<p style="text-align: center;">Ang Ang Bayan ginamantala duha ka hugna matag bulan sa Komite Sentral sa Partido Komunista ng Pilipinas</p>	

Magkasunod nga reyd, gilunsad sa BHB sa Negros

Magkasunod nga taktikal nga mga opensiba ang gilunsad sa mga yunit sa Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Central Negros sa milabayng duha ka semana. Lakip dinhi ang duha ka reyd ug duha pa ka operasyong haras.

Gireyd sa mga Pulang manggugubat ang *safehouse* sa militar sa Barangay Kalupaan, Guihulngan City, Negros Oriental niadtong Disyembre 4. Nakumpiska dinhi ang duha ka bakpak sa militar.

Pipila ka oras ayha niini, gireyd sa usa pa ka yunit sa BHB ang *outpost* sa mga pulis nga nagbantay sa iligal nga pasugalan sa Sityo Makulos, Barangay Bulado sa parehong syudad. Nadakop sa operasyon ang usa ka babayeng pulis nga gibuhian ra usab human giinteroga ug makuhaan og impormasyon. Sa kahadlok, midagan ang ubang mga pulis padulong sa ilang istasyon.

Niadtong Disyembre 3, usa ka operasyong isnayp ang gilunsad sa parehong yunit batok sa detatsment sa CAFGU sa Barangay Guba, Vallehermoso. Usa ka sundalo ang napatay.

Sa Negros Occidental, gipabuthan sa yunit sa BHB ang detatsment sa militar sa Sityo Mamballo, Barangay Quintin Remo, Moises Padilla niadtong Nobyembre 21.

Sa Northern Samar, giambus sa BHB ang nag-operasyong tropa sa PNP-Special Action Force sa Barangay San Jose, Mapanas niadtong Nobyembre 20 sa buntag. Duha ka pulis ang namatay samtang upat ang nasamdan.

Ayha niini, gipabuthan sa BHB ang tropa sa 20th IB sa tungatunga sa Barangay San Miguel, Las Navas ug Barangay Hinagonoyan, Catubig niadtong Nobyembre 17.

Isip balos, upat ka beses nga gikanyon sa militar ang nahitabuan sa opensiba. AB

Trabaho, Katungod, Kagawasan!

Kapin 5,000 ka aktibista ang nagtapok sa utlanan sa Quezon City ug Maynila niadtong Nobyembre 30 aron dumdumon ang ika-158 nga adlawng natawhan ni Andres Bonifacio. Gisaludohan usab sa mga raliyista ang kabayanihan sa ordinaryong katawhan nga nanalipud sa ilang mga katungod ug kaayuhan.

Sa pagpasiugda sa Kilusang Mayo Uno, nanawagan silang ihatag na ang ginapangayong ₱10,000 ayuda alang sa matag pamilya, ₱15,000 ayuda sa mga mag-uuma ug paghatag sa makabuhi nga suhulan. Matud nila, halos wala nay makaon ang mga Pilipino tungod sa ubos kaayong suhulan sa panahong sangko sa langit ang presyo sa lana, pagkaon ug uban pang palaliton ug serbisyo.

Panawagan usab nila nga tumanon sa mga kandidato sa eleksiyong 2022 ang mga mulo sa masang kabus ug mobarog uban kanila.

Gimakmak nila ang panagtandem Marcos-Duterte nga labaw pang magpagrabe sa mga paglapas sa tawhanong katungod kung makalingkod sa poder.

Kadungan sa protesta, nagtapok usab ang 200 ka aktibista sa Cebu ug 100 sa Baguio. Aduna usay protesta sa mga syudad sa Davao, Bacolod, Iloilo ug San Fernando (Pampanga). Aduna usab sa mga prubinsya sa Aklan, Capiz, Cavite, Rizal, Laguna ug Batangas. AB

Welga sa bodega sa Robinsons Handyman. Nagmalampuson niadtong Nobyembre 29 ang unyon sa mga mamumuo sa Robinsons Handyman human miuyon ang maneydsment sa kumpanya nga ihunong ang pagpanangtang ug ibalik ang mga unyonistang gitangtang niini. Gikasa ang welga sa bodega sa Marikina City niadtong Nobyembre 26 batok sa dinaghang pagpanangtang. Kapin 150 ka mamumuo ang misalmot dindi.

Benepisyong alang sa empleyadong kontraktwal. Nagpiket ang mga empleyado sa guberno nga myembro sa Kawani Laban sa Kontraktwalisasyon niadtong Nobyembre 19 atubangan sa upisina sa Department of Budget and Management (DBM) sa Maynila aron manawagan sa ₱10,000 *gratuity pay* alang sa tanang mga empleyadong kontraktwal ug kaswal. Kaniadto pang Oktubre nila gisumite ang ilang apela sa Office of the President ug DBM.

Buhian ang mga bilanggong pulitikal. Nagprotesta niadtong Disyembre 3 ang demokratikong mga grupo sa pagpanguna sa Kapatid atubangan sa Quezon City Hall aron ipanawagan ang pagsipapa sa huwes nga si Cecilyn Burgos-Villavert. Si Villavert ang mipirma sa mga *search warrant* nga nagresulta sa pag-aresto ug detensyon sa 76 ka indibidwal sa milabayng pipila tuig. Giduso usab sa rali ang hinanali nga paglingkawas sa 712 ka bilanggong pulitikal sa nasud (kapin 400 giaresto panahon sa rehimeng Duterte).

Iskemang "No vax, no work," ginapasuspinde. Ginapasuspinde sa Kongreso ang iligal niining iskemang "no vax, no work" nga planong ipatuman sa IATF pinaagi sa Resolution 148-B ug 149. Gipadangat ang rekomendasyon sa IATF niadtong Disyembre 1. Kini human ang piket sa mga mamumuo sa Maynila niadtong Nobyembre 29 ug koordinadong mga protesta sa mga upisina ug pabrika niadtong Nobyembre 27.

Pagpaningil sa mga magtutudlo sa DepEd. Nagprotesta ang kapin 100 ka magtutudlo sa Department of Education (DepEd) sa Pasay City niadtong Nobyembre 26 aron iduso nga ihatag na ang ilang *overtime pay* alang sa 77 ka adlaw ug 25% *overtime premium*. Lambigit niini, nagpiket usab ang mga magtutudlo sa ACT Region 7 sa upisina sa DepEd sa Cebu City bitbit ang panawagang aprubahan ang ilang *collective negotiation agreement*. Naglunsad usab og mga panagtapok ang mga unyon ilalum sa ACT sa tagsatagsa nilang ekswelahan isip pakighiusa sa kampanya.

Ang perwisyong mga "pasurender" sa Sorsogon

Dili makapamuyo og malinawon ang ordinaryong mga sibilyan sa Sorsogon tungod sa balik-balik nga "pagpasurender" kanila ilalum sa Retooled Community Support Program (RCSP) sa 31st IB, 22nd IB, 93rd Civilian Military Operations (CMO) Company ug mga pwersa sa pulis.

Lakip sa kinaulahiang biktima niini ang mga lumulupyo sa mga barangay sa San Jose ug San Isidro sa lungsod sa Bulusan, Barangay San Ramon sa Barcelona, ug Barangay Bitan-o sa Sorsogon City. Niining miaging mga bulan, gibalik-balikan ang mga lumulupyo aron pugson nga "ipasurender" ang mga ginapasanginlan nilang mga tigsuporta sa Bagong Hukbong Bayan (BHB).

Usa si Manoy Rike sa mga biktima sa "pagpasurender" niining mga baryo. Nabuhi siya sa "paghakot" o pagpas-an sa mga produkto sa uma padulong sa daplin sa kalsada. Mokabat sa ₱500 ang kita niya gikan niini, nga maoy ginapanggasto aron makasugakod sa kalisud ang pamilya. Sa dihang nagpakana ang militar og mga pagpasurender, dili lang ang maong kantidad ang nawala kaniya.

Balaod sa mga sundalo ang nagpatigbabaw sa mga baryo nga sakop sa RCSP, kadungan niini ang kaylap nga pagpang-red-tag, pagpanghulga, pagpamig-ot ug pagpanghadlok sa mga ginapasanginlang tigsuporta sa armadong kalihukan. Duha na ka higayon nga gipatawag sa militar si

Manoy Rike aron kuno "ipa-clear" ang iyang pangalan. Ang matag pagpangasukit-sukit kang Manoy Rike nagalungtad sa unum ka oras. Gawas pa niini ang pagpatawag sa mismong adlaw sa "pasurender." Sa kwentada niya, mokabat unta og ₱1,500-₱2,000 ang kita niya kung wala naperwisyo sa mga sundalo.

Gawas niini, kapin ₱3,500 ang nawala sa iyang kita panahon sa mga RCSP nga sobra usa ka semana nga nagpondo sa baryo. "Dili nako mabisita ang yuta nga akong giabangan tungod kay basin matripan ko kung maabtan ko nga nag-inusara sa uma. Dili nako matugway ang kabaw ug baka, ni bisan ang simpleng pagbisita sa ubang baryo," reklamo niya. "Kun dili pud ko mutambong, pamilya pud nako ang adtuan ug hadlukon.

"Maong ang mga lumulupyo, dili nalang mogawas sa balay kung adunay operasyon sa baryo," saysay ni Manoy Rike. Adlaw-adlaw ang interogasyon sa RCSP sa baryo. Ang ubang lumulupyo hangtud tulo ka higayon matag adlaw ginapatawag sa *barangay hall* o sa kampo sa militar. Ginapapirma sila og mga doku-

mentong dili klaro kung para asa ug ginakuhaan og litrato. Nagkagrabe ang kampanya sa pagpanghasi sa subling pagpatapok ug "pagpanumpa" sa estado ug pagpaangkon kani-la isip "tigsuporta" sa BHB. Kapila na ka higayong nagreklamo ang mga biktima sa meyor sa Barcelona ug sa uban pang lokal nga upisyal. Ang mga kabatan-onan sa Barangay Bitan-o nagreklamo sa pagpamig-ot ug pagpanulsul sa 93rd CMO sa mga lumulupyo nga mang-akusa sa mga silingan. Pero tungod kay nadomina na sa lokal nga pormasyon sa NTF-ELCAC ni Duterte ang lokal nga guberno, wala niini natabangan ang yangungo sa mga lumulupyo. Sagad pang ginagamit sa 93rd CMO ang lokal nga midya aron manghunaw sa ilang mga kamot.

Suko kaayo ang mga lumulupyo sa mga seremonya sa balik-balik nga "pagpasurender" nga pila lang ka bulan ang gintang. Pananglitan niini ang kaso sa 70 ka lumulupyo gikan sa Sta. Cruz ug San Ramon sa Barcelona nga gipasurender niadtong Pebrero 2020. Subli silang gitapok niadtong Abril 8 sa sentrong lungsod aron manumpa ug "magrali" batok sa BHB. Subli na usab silang "gipasurender" niadtong Nobyembre 19 dungan sa aktibidad sa Barangay Bitan-o. Adunay mga "nagsurender" nga sa katapusan gipreso o di kaha gipatay sa militar. Kasagaran kanila mibalibad nga magsilbing espiya sa ilang mga silingan ug kapamilya alang sa militar ug pulis. Sa datos sa BHB-Sorsogon, dili moubos sa tulo ka "misurender" ang giaresto ug usa ang gipatay.

Gawas sa Barcelona ug Sorsogon City, naglunsad usab og pugos nga "pagpasurender" sa ubang parte sa prubinsya. Sa Donsol, 17 ka sibilyan, lakip na ang tulo ka upisyal sa barangay ang "gipasurender" niadtong Oktubre. Sa Juban, duha ka

Sundi sa panid 5

Alang sa mga apo sa balaod militar, dili bayani si Marcos

Anaa sa praktis sa basketbol si Andi, 15-anyos niadtong panahona, dihang gilubong si Ferdinand Marcos Sr. sa Libingan ng mga Bayani. "Nakurat ko," dumtum niya. "Di ba diktador man siya? Nganong gilubong man siya didto?"

Mikuyog siya dihang giimbata siyang magrali. Miadto siya ug ang iyang mga *classmate* sa Taft Avenue sa Maynila kung asa nagtapok ang uban pang estudyante nga mitubag sa panawagan. Didto, napagawas niya ang iyang kasuko ug mga kalagot. Didto usab niya nabati ang kainit sa panaghiusa. "Maka-proud kaayo," matud niya, dihang makita ang iyang mga kaeswkela nga kauban ang uban pang mga estudyante sa kadalanan.

Sa pikas bahin sa Metro Manila, 5,000 ka estudyante ang nagmartsa sa Katipunan Avenue sa Quezon City. Usa dinhi si Mar, 19-anyos niadtong panahona, estudyante sa kasikbit nga unibersidad, nga nadani sa *noise barrage* sa iyang kolehiyo. "Grabeng kasuko ang akong gibati," matud pa niya.

Grabe usab ang kasilag ni Red, 18-anyos niadtong panahona, dihang mabasa niya sa *social media* ang kalit-kalit nga paglubong. Nabalitaan niya nga adunay protesta sa Iloilo, kung asa siya adto nga panahon, ug mikuyog siya dinhi. "Niadto nga higayon, sayod na ko sa mga krimen ni Marcos. Apan lahi gyud ang mabati kung madungog kini sa rali gikan sa mga tigpamaba sa lain-lain sektor sa katilingban," saysay niya. "Nabati nako ang kasuko sa mga tawo sa na-

himong desisyon ni Duterte."

Bisan og nag-inusara, miadto si Connie, 15-anyos niadtong panahona, sa Libingan ng mga Bayani. "Naa koy dala nga plakard nga pinakli sa akong *notebook*," saysay niya. "Wala koy organisasyon kanhi. Nagsige lang kog singgit-singgit didto."

Dili tanan nakapagawas sa ilang kalagot sa mga rali. "Miuli ko nga naghilak," pagdumtum ni Eve, nga 14-anyos lang kaniadto. Isip pakighiusa, nagsuot siya og itum, giilisdan og itum ang iyang *profile picture* ug "nang-awhag" sa mga kaila. Duyog sa gatusan ka libong kabatan-onan, gipagawas niya ang tanan niyang kasuko sa *social media*.

Sa daghang sama ni Eve, gibago sa maong adlaw dili lamang ang pagbasa sa kasaysayan apan lakip na usab ang pamaagi kung paunsa lantawon ang mga panghitabo sa katilingban.

Pagsalikway sa kamatuuran

Mga apo na sa *martial law* ang henerasyon nga nagmartsa batok sa paglubong kang Marcos.

"Ginasukmat kanamo kanhi nga wala daw mi alamag tungod kay mga bata pa daw mi ug wala na namo nangdangtan ang diktadurya," matud ni Andi. "Apan nahinumduman nako

ang gisulti kanako sa akong Grade 9 titser nga "sua fabula nostra fabula." Ang kasaysayan nila kasaysayan nako. Bisan og wala mi nabuhi niadtong panahon sa *martial law*, kasaysayan nako kini ug angayan lamang nga manginlabot ko."

Sa lantaw niya, dili man direktang biktima sa *martial law* ang iyang henerasyon, biktima kini sa pagpanuis sa kasaysayan. "Ginatuis ang kamatuuran alang sa kaugalingong kapuslanan," matud niya. "Dili lang kini kalabot sa kanhing panahon, apan labaw sa tanan, mahitungod kini sa kasamtangang henerasyon."

Matud sa mga akademiko, dili dautan nga irebisa ang kasaysayan kung kini nagaalagad sa integrasyon sa mga tingog nga kanhing anaa sa laylayan ug nakabase sa lehitimong mga ebidensyang istorikal. Apan kung ang hisgutanan mao ang pagbalibad sa liboan nga gipatay ilalum sa balaod militar, o sa minilyong gikawat ng bahandi sa katawhan, da-

Sundi sa panid 6

Gikan sa panid 4

higayon na nga "gipasurender" ang mga lumulupyo sa Barangay Calateo. Sa tibuok prubinsya gikan Enero 2020 hangtud Agosto niining tuiga, gitaho sa mga Sorsoganon nga dili moubos sa 97 ka barangay sa 10 ka munisipyo ug syudad ang gibiktima sa pekeng pagpasurender. Kini nga ihap lakip sa 113 ka barangay sa tibuok prubinsya nga adunay mga ka-

so sa pugos nga "pagpasurender" gikan pa niadtong 2018. Aduna may kahadlok, apan sa katapusan kasuko gihapon ang nagpatigbabaw kang Manoy Rike. "Sa kanunayng pagpanghasi ug pagpamerwisyo kanamo sa militar, labaw nilang gipamatud-an nga wala silay pulos nga mga tawo. Mga iro sila ni Duterte nga wala pagtagad sa among mga kabus.

Wala silay pagpakabana sa kadaku sa nawala namong kita kun naa sila dinhi. Unsaon nako pagbayad sa ginahulugan nga kabinet kung pila ka adlaw kong dili makatrabaho?"

"Busa, ato man gihapon! Sukol gihapon! Bisan pag pila ka higayon pa silang magpasumpa dinhi, dili gyud nila makuha ang pagbati sa mga tawo," barug ni Manoy Rike. **AB**

Bug-at nga palas-anon sa mga mag-uuma sa tabako

Sa miaging 11 ka tuig, nanawagan ang mga mag-uuma sa tabako nga patas-an ang presyo sa ilang mga produkto ngadto sa ₱128 matag kilo. Sa kasamtangan, ₱72-₱87 lamang ang presyo sa matag kilo sa lain-laing klase niini. Gipanawagan usab nila nga tangtangan ang mga klasipikasyon sa tabako nga gigamit aron paubsan ang mga presyo. Ingonman, sa Tobacco Tripartite Consultative Conference niadtong Nobyembre 10-11, subling nakigkunsabo ang National Tobacco Administration (NTA) sa mga komersyante aron mampuso ang dakung pagsaka sa presyo sa tabako.

Produksyon sa tabako sa Pilipinas (metriko tonelada)

2016	2020
56,500	52,400

Kinatibuk-ang ektarya sa mga umahan sa tabako

2016	2020
32,501	28,008

Gikan sa: National Tobacco Administration, Philippine Statistics Authority

Ihap sa mga mag-uuma sa tabako

2013	2016
53,000	41,000

Gipagawas sa NTA nga nagkasinabot ang mga mag-uuma ug mga komersyante nga patas-an lang ang presyo sa lain-laing klase sa tabako og ₱3-₱4 gikan sa ₱69-₱84 matag kilo sa miaging duha ka tuig. Dili kini igo aron matubag ang gasto sa produksyon sa mga mag-uuma. Ang gisugyot nga ₱128 nga kwenta sa presyo gibase sa gasto sa mga mag-uuma.

Ang produksyon sa tabako naningahanglan og dakung pondo ug grabeng hago. Sumala sa mga mag-uuma ug sa NTA kaniadtong 2019, ang abereyds nga gasto sa produksyon sa tabako sa matag ektarya mokabat og ₱151,060. Dakung bahin sa gasto napadulong sa gamit sa produksyon (₱62,631) ug abang sa yuta (₱18,856). Ang mga mag-uuma mogahin og kapin unum ka bulan sa produksyon, gikan sa pagtanum hangtud sa pag-ani ug pag-

Sundi sa panid 7

Gikan sa panid 5

yag na kining bakak.

"Dili makatabang," matud sa usa ka edukador, "nga dili kumpletong ginatudlo ang kasaysayan sa balaod militar sa mga eskwelahan." matud niya, adunay "pinili nga pagkalimot" ang mga teksbuk sa Department of Education. Lakip sa mga ginapakaylap mismo sa mga eskwelahan ang bakak nga nakasinati sa "bulawanong mga tuig" ang Pilipinas ilalum sa diktadurya.

Sa panahon sa internet ug *social media*, labaw nga nahimong dayag ang mga pagpanuis. Gamit ang binilyong kinawat nga bahandi, ginapakaylap dinhi sa pamilyang Marcos ang piniling mga kahibalo nga nagadayeg sa diktador ug nagaatake sa kinsamang nagabutyag sa kamatuuran.

Milungtad nga aktibismo

Lima ka tuig human ang pagdeklara kang Marcos isip bayani, walay puas ang kabatan-onan sa pagbatok

sa maong mga bakak. Ang kanhing nagsugod pa lamang sa pagsabot, karon, mga aktibista na.

"Mahinungdanon nga balikan nato ang kasaysayan aron dili na mahitabo ang kanhing mga kasaypanan," matud kang Red. "Sayod na kita sa mga krimen ni Marcos. Obligasyon nato nga pugnan ang pagbalik nila sa poder ug sa susama nilang nilang diktador, kawatan ug paantus sa katawhan."

Matud kang Andi, labaw kining gikinahanglan batok sa mga hulga sa pagbalik sa mga Marcos ug pagpabilin sa mga Duterte sa poder sa umalabot nga eleksyon. "Si Duterte ang adunay tulubagon sa pagpalubong kang Marcos," dugang niya. "Dugay nang ginapakita ni Duterte nga gusto niyang mahimong susama kang Marcos. Dugay na namong nahibaluan nga kinahanglan namong molihok aron malikayan sa among henerasyon nga makabalik ang panggamha-

nan si Marcos pinaagi ni Duterte."

Todo-larga ang kampanya karon sa alyansang Marcos-Duterte alang sa pagkapresidente ug bise-presidente sa nasud, "dobleng paningkamot ang kinahanglan," matud niya.

"Ang importante mao ang pagtuon ug pagbiling kritikal," dugang pa ni Red. Anaa ang mga materyal ug rekursu kalabot sa diktadurya. Anaa usab ang mga istorya sa mga biktima sa balaod militar."

Sa pagbatok sa tiranya, matngon si Andi, Red, Mar ug Eve nga daku ang katungdanan sa kabatan-onang aktibista. "Tahas namong ipahigmat, organisahon ug palihukon ang pareho namong batan-on ug uban pang sektor," matud kang Red. "Pwede namong gamiton ang among tingog sa pagbotar sa eleksyon, sa mga protesta ug pakigbisog sa lain-laing sektor, ug bisan sa pagsalmot sa mas taas nga porma sa pakigbisog." **AB**

baligya. Sa pinakaulahing banabana sa NTA niadtong 2014, ₱63,281 ang aberedys nga kita matag ektarya sa tabako sa kada siklo sa tingtanum.

Gagmay ug bulag-bulag ang lokal nga produksyon sa tabako. Matud sa Stop Exploitation-Ilocos, gibanabana nga 75% sa mga mag-uuma sa tabako sa rehiyon ang walay kaugalingong yuta. Sa aberedys, ang gagmay nga mga mag-uuma nanag-iyang lamang og 1/4 ngadto sa tunga sa ektarya. Sumala sa NTA, 65% sa mga nananum niini nagtikad sa mas ubos pa sa usa ka ektarya. Kadaghanan sa mga umahan (66%) nahimutang sa Ilocos Region, sunod sa Cagayan Valley (19%).

Virginia ang klase sa 55% sa produktong tabako sa nasud ug kasagaran ginapalit kini sa Philip Morris ug Fortune Tobacco Corporation (PMFTC) ni Lucio Tan. Ang burgesyang-komprador nga si Tan ang nagkontrol sa 70% sa merkado sa sigarilyo sa nasud. Gikan 2017, ang NTA ug ang gagmay nga mga negosyante ang direktang nagapalit ug nagapakontrata alang sa produk-

syon sa tabako sa Ilocos nga ilang ginabaligya sa PMFTC.

Pagkabangkrap sa mga mag-uuma

Tungod sa kawalay suporta sa estado, daghang mga mag-uuma sa tabako ang nalugi ug napugos sa pagtanum sa ubang mga tanum. Gituohan nga kini ang nag-unang hinungdan sa pagkunhod sa produksyon sa tabako sa milabayng mga tuig tungod sa pag-ubos sa gidaghanon sa mga mag-uuma ug sa kinatibuk-ang luna sa yuta nga ginatamnan niini.

Sa unang kwarto sa tuig, mitaas ang pagkalugi ug miubos ang produksyon sa tabako tungod sa hulaw sa Ilocos Norte, ug kusog nga ulan sa La Union ug Ilocos Sur sa pikas bahin. Sa panukiduki sa National Democratic Front-Ilocos Region (NDF-Ilocos), gibanabana nga 90% sa mga umahan sa tabako ang naguba sa Ilocos Sur ug La Union. Sa datus sa NTA, mokabat sa 1,132 ka ektarya nga plantasyon sa tabako ang nabahaan ug nadaot. Mikabat ₱81 milyon ang kinatibuk-ang kantidad sa tabako ang

nadaot.

Sa Ilocos Sur, 453 ka ektarya nga plantasyon sa tabako ang nalubog usab sa baha. Naguba ang produkto nga nagkantidad og ₱30 milyon. Sumala sa NDF-Ilocos, mikabat sa ₱1.5-₱3 milyon ang lugi sa mga mag-uuma. Sa La Union, halos 90% sa mga pananum sa tabako ang nadaot. Matud sa usa ka mag-uuma nga nananum og 1,500 ka semilya, mikabat na lang og ₱2,000 ang iyang kita nga ₱20,000 unta.

Sa kaso sa usa ka mag-uuma sa lungsod sa Burgos, kapin katunga sa iyang mga tanum ang nalubog ug naguba. Wala pa niya mabayri ang ₱20,000 nga iyang nautang alang sa siklo sa tingtanum. Nagtaho na ang NDF-Ilocos sa mga kaso sa paghikog sa mga mag-uuma sa San Juan, Cabaugao, Sinit ug Vigan sa Ilocos Sur tungod sa mga pagkalugi.

Ang “bulawan” nga walay kapuslanan

Ginatawag ang tabako isip “lunhaw nga bulawan” tungod sa daku nga kontribusyon niini sa ekonomiya sa nasud. Gikan sa Enero hangtud Hulyo, ang estado nakakolekta og ₱81 bilyon nga buhis gikan sa tabako. Sa miaging tuig, gibana-bana nga ₱18 bilyon niini ang gigahin sa mga lokal nga kagamhanan alang sa produksyon sa tabako.

Nakakita ang rehimen og \$433 milyon (₱21.7 bilyon) gikan sa eskport sa tabako sa miaging tuig. Dugang niini ang binilyong piso nga kinitaan niini naggikan sa buhis sa PMFTC matag tuig. Apan, wala kini makaabot sa kadaghanan sa mga mag-uuma.

Matud sa mga mag-uuma, tabako lamang ang tanum nga adunay tinong tinubdan sa puhunan ug mahimong ibaligya. Gigamit usab sa mga mag-uuma ang gianing tabako isip kolateral aron makapangutang sa mga usurero aron makasugakod sa mosunod nga tingtanum. AB

₱66.45-milyong pondo sa tabako, gikurakot ni Imee Marcos

NABUTYAG NIADTONG 2017 ang maanomalyang paggamit ni Imee Marcos, nga gobernador kaniadto sa Ilocos Norte, sa ₱66.45-milyong subsidyo alang sa mga mag-uuma sa tabako sa prubinsya. Ang maong pondo naggikan sa 15% buhis sa mga produktong tabako nga gipahamtang sa katumanan sa Republic Act (RA) 7171. Imbes nga gamiton aron palambuan ang produksyon sa tabako, giangkong ni Marcos ang paggamit sa pondo sa pagpalit sa kapin 110 ka sakyanan. Nasuta nga kapin ₱21.45 milyon ang presyo sa mga sakyanan.

Sukad nga gibalaod ang RA 7171, ginaduso na sa mga mag-uuma nga gamiton ang binilyong pondo nga nakolekta niini gikan sa buhis sa tabako aron direktang suportahan ang produksyon sa mga mag-uuma. Lakip sa ilang panawagan ang irigasyon, libreng himan pang-uma, abono, makinarya, ug uban pa. Ginaduso usab nila nga gamiton kini pang-ayuda sa panahon sa mga kalamidad ug uban pang katalagman sama sa bagyo, baha, hulaw ug krisis bunga sa pandemya.

Teror sa ere, teror sa yuta

KALISANG SA KATAWHAN ang gibunga sa mga bomba ug operasyong militar sa mga armadong pwersa sa rehimeng Duterte niining milabayng duha ka semana. Dili moubos sa unum ka barangay sa Iloilo, Sorsogon ug Negros ang apektado sa maong pagpanghasol.

Upat ka bomba ang gihulog sa mga eroplanong iggugubat sa militar sa Sityo Burak, Barangay Alimodias, Miag-ao, Iloilo niadtong Disyembre 1 sa buntag. Matud sa mga residente, nakamata sila alas-5 sa sayong kabuntagon tungod sa dakung lanog sa pagpamomba. Makapila usab ka beses nga gikanyon sa militar ang lugar. Apektado dinhi ang panginabuhian sa mga mag-uuma nga wala pa nakasugakod sa sunud-sunod nga kalamidad sa milabayng mga bulan.

Gipagawas sa militar nga ayha ang pagpamomba, nakaengkentro sa mga sundalo niini ang 70 ka mga Pulang manggugubat sa lugar. Walay nahitabong engkwentro, matud sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa rehiyon. Usa ka gamay nga yunit lamang ang anaa sa lugar para abagan ang mga mag-uuma sa produksyon.

Sa Sorsogon, usa ka mag-uuma ang giaresto samtang lain pang upat ang gipig-ot sa mga sundalo. Giaresto sa akusasyong myembro sa BHB si Edwin Hitois, usa ka barangay tanod sa Trece Martinez, Casiguran niadtong Disyembre 2. Gipig-ot usab silang Purisima Hapa ug Rolly Estolas nga parehong residente sa Barangay Sangat, Gubat niadtong Nobyembre 29. Sa Barcelona, gipusil apan wala naigo sa mga sundalo si Kenneth Escullar sa Barangay Sta. Lourdes niadtong Nobyembre 28. Gikulata usab si Joey Escurrel sa Barangay Olandia niadtong Nobyembre 2.

Sa Negros Oriental, giutingkay sa mga sundalo sa 62nd IB ang duha ka sityo sa Barangay Budlasan, Canlaon City niadtong Nobyembre 23 ug 28. Iligal nilang gisulod ang mga balay, giinteroga ang mga residente ug giinspeksyon ang ilang mga selpon ug uban pang gamit. Gikulata ug gikawatan usab og selpon si Rodolfo Montero, 18, samtang padulong siya sa ilang uma.

Sa Guihulngan City, paturagas nga nagpabuto ang mga sundalong nakakampo sa Sityo Kasingan, Barangay Trinidad niadtong Nobyembre 21 sa tungang gabii.

Sa Bulacan, giaresto silang Joe-art Garrido Salvacion ug Herbert Mendoza Rivera, mga lokal nga lider-mangingisda sa Barangay Binuangan, Obando niadtong Nobyembre 25. Ginapagawas sa mga pulis nga adunay nakumpiskang droga ug pusil sa duha.

Sa Surigao del Norte, giaresto sa pulis ug militar si Anecito Patac niadtong Nobyembre 26 sa iyang balay sa Barangay Urbiztundo, Claver. Lider si Patac sa Adnama Mining Resources Inc Labor Union.

Kaso batok sa 17 ka aktibista, gibasura sa korte sa Agusan

GIBASURA SA KORTE sa Agusan del Sur ang gama-gamang kaso gipasaka batok sa 17 ka aktibista nga niadtong 2019. Kaniadto pang Hunyo 10 gipagula ang desisyon apan niadtong Disyembre 1 na lamang gihatag ngadto sa mga abugado sa mga akusado ang mga papeles kalabot niini.

Matud kang Judge Fernando Fudalan Jr., ang huwes nga nagbasura sa mga kaso, kapin usa ka tuig nang natanggong sa iyang upisina ang kaso apan wala pay lakang ang prosekusyon kalabot niini.

Gibasura sa husgado ang gigamit nga mga mandamyento de aresto tungod kay mga "John Doe" lamang ang nakalista dinhi ug wala kini mga deskripsyon sa mga tawong ginapaaresto.

Ang 17 nga giakusahan sa *kidnapping*, pagpangawat ug *arson* mga myembro sa Karapatan, Alliance of Concerned Teachers ug Rural Missionaries of the Philippines nga nakabase sa Northern Mindanao.

Ang mga kaso kanila kolektibong gitawag og "mga kasong Sibagat." Naggikan kini sa paglambigit kanila sa militar sa reyde sa BHB-Agusan del Sur sa usa ka detatament sa CAGU sa Barangay Tubigon, Sibagat niadtong Pebrero 19, 2019.

Niadtong Nobyembre 24, gibasura usab sa korte ang gama-gamang kaso sa *illegal possession of firearms and explosives* nga gipasaka batok sa magtiayong aktibista nga gidakop sa Metro Manila niadtong 2019. Gibasura sa Manila Regional Trial Court Branch 19 ang mga kasong ginaatubang nilang Cora Agovida, tigpamaba sa Gabriela sa Metro Manila, ug Michael Bartolome, organisador sa grupong Kadamay.

Mga mag-uuma sa Cagayan Valley, nagprotesta sa nasudnong kabisera

GILUNSAD SA MGA mag-uuma ug progresibong grupo gikan sa Cagayan Valley ang duha ka adlaw nga protesta niadtong Nobyembre 23 ug 24 sa nasudnong kabisera aron ipanawagan ang hinanali nga pagpagawas sa mga bilanggong pulitikal sa ilang rehiyon ug pagpahunong sa pagpamig-ot sa demokrati-kong mga grupo.

Sulod sa duha ka adlaw, gipasigudahan sa Dangmayan Cagayan Valley ang mga programa atubangan sa Camp Aguinaldo, Senado, Department of Justice, Commission on

Human Rights, ug House of Representatives. Gibutyag sa mga myembro niini ug sa ilang mga tigsuporta ang tinuod nga kahimtang sa mga mag-uuma sa rehiyon nga mai-

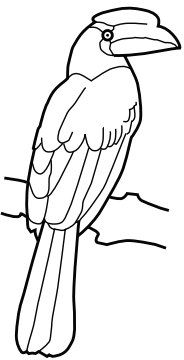
sugong nakigbisog luyo sa kalisud ug pag-antus tungod sa pagpang-red-tag, pagpamig-ot, militarisasyon, ug pekeng pagpasurender. Gipunting sa grupo ang NTF-ELCAC nga gipanguloan mismo ni Duterte isip tigpatuman sa maong krimen. Nagsumite usab sila og mga dokumento ug napahigayon og mga dayalogo alang sa aksyong-ligal batok sa sad-ang mga pulis ug sundalo.

Omicron

Usa ka “gikabalak-ang baryant” sa Covid-19

nga unang nadiskubre sa mga syentista sa South Africa niadtong Nobyembre 24. Aduna kiniy “taas nga ihap sa mga mutasyon” ug mamahimong subling makatakod sa mga kanhi nang natakdan.

Gikan sa: World Health Organization

93

ka species sa langgam sa Pilipinas ang lagmit nga hingpit nga mahanaw

tungod sa pagkaupaw sa lasang ug climate change. Lakip dinhi ang kalaw, agila ug kwago. Adunay kinatibuk-ang 594 ka species sa langgam sa atong nasud.

Gikan sa: Biological Correlates of Extinction Risk in Resident Philippine Avifauna

IDEVAW

o International Day for the Elimination of Violence against Women

(Internasyunal nga Adlaw para Tapuson ang Kabangis Batok sa mga Kababayan-an) ang ginalunsad kada Nobyembre 25 sa tuig. Nakaugat ang maong kampanya sa pagpatay sa managsuong aktibista nga silang Patria, Minerva ug Maria Teresa Mirabal sa Dominican Republic niadtong Nobyembre 25, 1960.

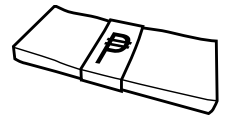
82

kada adlaw ang biktima sa paglapas sa tawhanong katungod

ilalum sa rehimeng Duterte gikan Disyembre 1, 2020-Disyembre 1, 2021.

Gikan sa: Ang Hugaw nga Gyera ni Duterte sa 2021, Ang Bayan, Disyembre 4, 2021

₱3.7 bilyon

ang gigasto sa pipila ka kandidato alang sa eleksiyong 2022

gikan Enero hangtud Setyembre 2021 aron magpasundayag sa telebsiyon, radyo, dyaryo ug billboard sa wala pa sila nagsumite sa mga sertipikasyon sa pagkakandidato.

Gikan sa: Philippine Center for Investigative Journalism

₱32,000 + interes

ang wala gibayaran ni Ferdinand Marcos Jr.

isip multa sa kaso sa wala pagbayad og buhis, matud sa mga rekord sa rehiyunal nga korte nga nagtaral kaniya niadtong 1995, ug sa Court of Appeals nga nagpalig-on sa desisyon niadtong 1997.

Gikan sa: Quezon City Regional Trial Court Branch 105

Panagsangka sa Pasong Tirad

Panagsanka tali sa mga sundalong Pilipino ug Amerikano niadtong

Disyembre 2, 1899

sa kanhing lungsod sa Concepcion (Gregorio del Pilar ngayon) sa Ilocos Sur. Namatay sa maong panagsangka si Gen. del Pilar sa edad nga 24.

3,000

tsinelas ang gilaray atubangan sa Washington monument duul sa White House

sa Washington D. C. sa mga aktibista ug tigpanalipud sa tawhanong katungod sa US niadtong Nobyembre 20 isip simbolo sa mga gipatay ni Rodrigo Duterte sa iyang mini nga gyera kontra-droga.

Pinagkunan: International Coalition for Human Rights in the Philippines

Mga protesta sa 2021: Alang sa Suhulan, Katungod ug Kagawasan

Sa tuig 2021, ikaduhang tuig ilalum sa pandemyang Covid-19, nagpadayon ang mga protesta alang sa suhulan, katungod ug kagawasan nga gisalmutan sa liboan ka katawhan. Nasustine sa mga mag-uuma sa India ang ilang protesta aron ibasura ang kontra-mag-uuma nga balaod sa rehimeng Modi. Sa US, miulbo ang kalihukang welga alang sa makatarunganong suhulan ug mas maayong kondisyon sa pagtrabaho. Sa lain-laing mga nasud sa Latin America, miulbo ang mga protesta batok sa neoliberal nga mga palisiya, nagkakusog nga pasismo, korapsyon ug sa pakyas nga tubag sa pandemya. Ang mga demokratikong kalihukan nagpadayon sa Palestine, Myanmar ug Thailand.

Welga alang sa suhulan

Nabantog sa US ang kalihukang welga sa mga mamumuo nga gitawag og *Strikeober*. Misalmot dinhi ang 100,000 ka mamumuo gikan sa nagkalain-laing unyon. Gipanawagan nila ang mas taas nga suhulan, mas tawhanon nga kondisyon sa pagtrabaho ug pag-ila sa ilang dignidad isip mga tawo. Niadtong Nobyembre, nagprotesta ang mga mamumuo sa Amazon aron ipanghingusog ang makatarunganong suhulan, benepisyo ug pagpahunong sa kontratwalisasyon. Gibanabang adunay usa ka milyong mamumuo sa tibuok US ang Amazon.

Sa South Korea, nagpahigayon ang Korean Confederation of Trade Union og nasudnong protesta niadtong Oktubre 20 batok sa kontraktwalisasyon ug alang sa dugang nga mga benepisyo.

Ang tawhanong kahimtang sa pagtrabaho ug ayuda taliwala sa krisis sa ekonomiya ang tataw nga panawagan sa 25,000 ka mamumuo sa France kaniadtong Oktubre 5. Aduna usay susamang mga protesta sa Indonesia, Uganda ug South Africa.

Mga kalihukang kontra-neoliberal

Nasustine sa minilyong mag-uuma sa halos usa ka tuig ang ilang protesta batok sa tulo ka neoliberal nga balaod sa agrikultura nga matud pa nila mas labaw pang molumos kanila sa kalisud.

Kapin usa ka milyon ang nagmartsa niadtong Nobyembre 2020 ngadto sa nasudnong sentro, ug napuloan ka libo ang nagpabilin sa mga kam-pohan sa protesta hangtud karon. Niadtong Nobyembre 19, gianun-syo sa gubyernong Modi nga ibasura na niini ang mga gibatukang mga balaod.

Ang mga protesta sa Chile nga gitawag og “Estallido Social” (Katilingbanong Pag-alsa) aron batukan ang mga neoliberal nga palisiya nga mipiang sa ekonomiya ug pulitika sa nasud. Lakip sa mayor nilang ginaduso mao ang pagbag-o sa konstitusyon nga pabor sa pribadong sektor ug mga reporma sa katilingban. Niadtong Oktubre, midagsang sa kadalanan ang liboang katawhan aron dumdumon ang unang dagkung protesta niadtong 2019 nga gisalmutan sa 1.2 milyon.

Sa Colombia, gibanabang 5 milyon ang misalmot sa mga protesta nga nagsugod niadtong Abril alang sa pagbasura sa reporma sa buhis sa rehimeng Duque. Niadtong Mayo, napugos ang gubyerno nga i-atras ang reporma.

Niadtong Oktubre 26, nanguna ang mga lumad sa Ecuador sa panawagan alang sa usa ka “paro nacional” o nasudnong protesta dungan sa pagsaka sa presyo sa lana ug isip pagkumenda sa mga palisiya sa ekonomiya sa gubyernong Lasso.

Nagpadayon nga mga protesta

Nagpadayon hangtud sa 2021 ang mga protesta batok sa rasis-tang diskriminasyon sa US batok sa mga Itum. Niadtong Marso, misub-sub usab ang kalihukan batok sa rasis-tang diskriminasyon ngadto sa mga Asian-American sa nasud.

Nagpadayon usab sa pagduso sa mga demokratikong kalihukan batok sa tiranya ug pagpamig-ot sa Thailand ug Myanmar. Sa Sudan, liboan ang nagprotesta sa huntang militar nga nagpalagpot sa napili nga gubyernong sibilyan kaniadtong Oktubre.

Sa Cuba, duha ka hugna (usa sa Hulyo ug usa usab sa Nobyembre) nga gipakyas sa mga taga-Cuba ang mga pagsulay sa US nga mangsamok-samok sa nasud pinaagi sa pagpondo sa gagmay nga oportunistang grupo.

Malukpanong paghunong sa trabaho ang gilunsad sa West Bank ug Gaza sa Palestine ug bisan sa Israel isip protesta sa pag-okupar ug pagpamomba sa Israel sa Gaza.

Niadtong Nobyembre, liboan ka mga aktibistang tigpanalipud sa kinaiyahan ang nagtapok sa Scotland aron sawayon ang kawalay pangkalibutang aksyon aron mapugngan ang *climate change*. Gipahigayon protesta atol sa komperensya sa *climate change* o COP26 Summit sa United Nations. **AB**